

מקורות לעיון במס' בבא מציעא: פרק השוכר את האומנין

דף ב

מ. זילברמן

אלול תשע"ב

(ע"ה:) **תרעומת**. תנן השוכר את האומנין והטעו זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומת, ע"כ. ומבואר בגמ' (עו:) דהטעו פירושו חזרו זה בזה. וכתב הטור (ריש סי' של"ג), "השוכר את הפועל איזה מהם שבא לחזור הפועל או בעל הבית הרשות בידו שיכול בעל הבית לומר לפועל השכר עצמך במקום אחר וגם הפועל אומר לבע"ה צא ושכור לך פועל אחר אלא שיש על החוזר תרעומות בשביל הטורח". [והשוה לדברי הרמב"ם (פ"ט שכירות ה"ד והשו"ע בריש הסימן שרק הביאו את המשנה כצורתה]. ומשמע מלשונו שאף דיש תרעומת מותר לכתחילה לחזור (בכה"ג דאין דבר האבוד ולא התחיל במלאכה ויוכל למצוא עוד שכיר או פועל, וכדמבואר בהמשך הגמ'). וכן העיר הפרישה (סק"א ובסמ"ע סק"א).

וכתב הפרישה דהיכא דיכולים להשתכר במקום אחר וחוזר משום שאינו צריך להם או שנמצאו פועלים בזול יותר אין בזה אפ"ל משום מחוסר אמנה. דלגבי מקח וממכר מצינו דבנתן מעות ולא משך החפץ אף דמותר לחזור מקבל עליו מי שפרע (מתני' ריש פרק' הזהב). ובדברים בלא מעות אף דאין מי שפרע מ"מ אין רוח חכמים נוחה הימנו וחשיב ממוחסרי אמנה (מט.). וכתב הפרישה דאי יש משום מחוסר אמנה היכא דיש תערומת תלוי על ב' דעות ברמ"א (סי' ר"ד סי"א), דכתב שם, "אף על פי שבדברים בלא מעות יכול לחזור בו וא"צ לקבל עליו מי שפרע מ"מ ראוי לאדם לעמוד בדיבורו אע"פ שלא עשה שום קנין רק דברים בעלמא וכל החוזר בו בין לוקח בין מוכר אין רוח חכמים נוחה הימנו. והני מילי בחד תרעא אבל בתרי תרעי אין זה ממחוסרי אמנה ... וי"א דאפילו בתרי תרעי אסור לחזור, ואם חזר בו יש בו משום מחוסר אמנה וכן נראה עיקר". הרי דבנשתנה השער יש ב' דעות אם יש משום מחוסר אמנה והניח הפרישה דהיכא דיש סיבה לחזור משכירת פועלים דומה לנשתנה השער.

ולהלכה אף דהרמ"א כתב להחמיר בתרי תרעי, בש"ך (סק"ה) הביא דהב"ח נסתפק בזה. ומ"מ כתב העה"ש לגבי שכירות פועלים (סי' של"ג ס"א), "מיהו אם הבעה"ב לא הוצרך להמלאכה לפי מה שנתחדש אח"כ בעסקיו או שנתוודע לו שאין פועלים אלו עוסקין בהמלאכה כראוי נראה דאין להפועל עליו תרעומות ואינו נקרא מחוסר אמנה וכן אם חזרו הפועלים מחמת איזה התחדשות שנתהוה אצלם אין להבעה"ב עליו תרעומות ואינו מחוסר אמנה". הרי לדבריו בכה"ג אין אפ"ל תרעומת. וכתב דבריו לכו"ע אף למחמירים בנשתנה השער וכתב דדברי הסמ"ע שהשוה לתרי תרעי לאו דוקא.

ובספר חלקת בנימין (ביאורים ד"ה אין להם) הביא דנראה דהחת"ס (חו"מ סי' ק"ב) חולק על העה"ש בזה. דהחת"ס שם דן על מי שמכר חפציו של כסף כדי ליקח בדמיו יורה לבשל בו יין שרף וכן אמר בפירוש בשעת מכירה ושוב לפני שמשך הלוקח החפצים אחר שקיבל מעותיו מת אחיו של המוכר ונפלו לו בירושה יורה ורצה לחזור ושלא ליתן החפצים להלוקח ולהחזיר לו מעותיו. וכתב החת"ס דזה דומה לנשתנה השער. ואילו לדברי העה"ש ה"ל צריך לצאת דבכה"ג דלא אסיק אדעתיה שיקבל חפץ זה בירושה עדיף

מנתשנה השער וליכא משום מחוסר אמנה לכו"ע. [אך אולי אף להחת"ס יותר יש להקל בכה"ג בשכירות פועלים מבמקח וממכר.]

אך העיר החלקת בנימין דבט"ז בהל' מילה אכן משמע כהעה"ש. דפסק הוא (יו"ד סי' רס"ד סק"ה) דאף דפסק הרמ"א דאם נתן מילת בנו לאיזה מוהל אסור לחזור בו משום מחוסר אמנה, מ"מ אם נזדמן לו בתר הכי מוהל שהוא אוהבו או שהוא צדיק ואילו הי' שם בראש הי' נותן לו למול את בנו מותר לחזור בו. והסביר החת"ס (יו"ד סי' רמ"ו הו"ד בפ"ת שם ס"ק י"א) דזה דומה לנשתנה השער ומקילים בזה. וכתב החלקת בנימין דלכא' עדיין צריך להיות משום תרעומת אלא דע"כ כהעה"ש דאין בזה משום תרעומת.

וכדברי המקילים דליכא משום תרעומת היכא דיש טעם רב מצינו בדברי הריטב"א וכדהסביר בקצות השלחן. דהש"ך (סק"א) הביא דברי התוס' (עו: ד"ה אין להם) דהתרעומת הוא משום הטורח למצוא עבודה אחרת. [וראה דברי הריטב"א ריש פירקין שהביא עוד טעמים לתרעומת, משום לעז שפתים או חוכא.] וע"פ זה פסק הש"ך דהיכא דאין שום טירחה אין אפ"י תרעומת. והוקשה לו על הגמ' בעט: דאיתא התם ת"ר השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת היכי דמי אילימא דקא משכח לאגורה אמאי אית ליה תרעומת ואי דלא קא משכח לאגורה כוליה אגרה בעי שלומי לעולם דקא משכח לאגורה אלא אמאי אית ליה תרעומת משום רפסתא דספינתא, ע"כ. והקשה הש"ך למה לא תירצה הגמ' דיש תרעומת היכא דמשכח אגורה רק ע"י טורח. וכתב דיש לישב בדוחק וצ"ע. והקצות השלחן (סק"א) הביא מהשטמ"ק שם (לפנינו בריטב"א) דכתב, "ואמרין היכי דמי אי דמשכח. בעל הספינה לאוגורי ולית ליה פסידא אמאי אית ליה תרעומת דאע"ג דבפועל איכא תרעומת כשחוזר בו בעה"ב ואע"ג דליכא פסידא וכדאיתא לעיל הני מילי כי הדר ביה בלא טענה אבל הכא בטענה רבה חוזר בו". והסביר הקצות דהרי התם יש טענה רבה דפרקה בחצי הדרך ואין לו עוד צורך לספינה ובכה"ג ליכא משום תרעומת.

(עו: **הליכה ותחילת מלאכה**). עי' ברש"י ד"ה אין להם ובתד"ה אין להם ובתוס' הרא"ש שם ובהגהות אשרי לסי' ו' וברמב"ן בסוגיין. ובענין קנין דתחילת מלאכה עי' במחנה אפרים (שכירות פועלים סי' ד-ה'). ובחיוב גרמי עי' בקצה"ש (סי' של"ג סק"ב וסק"ג).

החבורה הראשונה תתקיים אי"ה בליל שני אור לי"ז אלול בשעה 9:30

הנושא: הליכה ותחילת מלאכה בשכירות פועלים (עו:)

עיקר תוס' פרק השוכר את האומנין

(עו:): השוכר	(עו:): מגבת, ר"א, באנגריא, אם בדרך
(עו:): דעתייהו	(עט): אם
(עו:): אין להם	(עט): תד"ה אי אתה
(עו:): ואתא	(פ:): היכא, ואי
(עו:): והו"ל מזיק, עיל ונפיק	(פ:): נימא
(עו:): כגון שבאת	(פא:): והא אידי
(עו:): הוחמה בהר, כגון שמתה, רבי יוסר	(פב:): במלוה, אימור, וסבר ר"מ